

A PÁRTOK ÉS A BERINKEY-KORMÁNY MEGALAKULÁSA

E témával nem foglalkozott érdemben a szakirodalom. Ezért is tartottuk fontosnak e kérdés kutatását. E tanulmányunkban elsősorban a Függetlenségi- és 48-as Párt és az Országos Kisgazda- és Földművespárt kormányalakítással összefüggő belső vitáit és erőviszonyit kísérjük figyelemmel. Ennek a folyamatnak az első lépése volt, hogy az addig egymással is versengő Országos Kisgazdapárt és az 1918. december 3.-án a Magyar Gazdaszövetség kezdeményezésére megalakult Országos Földművespárt a december végére megerősödő Kommunisták Magyarországi Pártja (továbbiakban: KMP), illetve az annak hatására radikalizálódó Magyarországi Szociáldemokrata Párt (továbbiakban: MSZDP) hatására 1919. január 2.-án egyesült és felvette az Országos- Kisgazda és Földművespárt nevet. Ezután annak vezetői – politikai pozícióik további megerősítése érdekében – részt vállaltak a *Polgárszövetség* január 6.-i megalakításában. A Polgárszövetség létrehozását elsősorban a Függetlenségi- és 48-as Párt jobbszárnya és centruma szorgalmazta. Elsősorban azzal a céllal, hogy összefogja azokat a polgári erőket, amelyek addig jórészt szétforgácsoltak és szervezetlenek voltak. Ezekre támaszkodva ellensúlyozni kívánták az egyre jobban megerősödő és a Károlyi-kormányban helyet foglaló szociáldemokrata pártot. Ha pedig az nem vállalkozna továbbra is a koalícióban részt venni, akkor egy tiszta polgári kormány létrehozására is fontosnak látták ezen erők tömörítését. E mozgalom vezetője kultuszminiszterségről karácsony előtt lemondott Lovászy Márton lett. A Polgárszövetség létrehozása tehát kapcsolatban volt a december közepe óta tartó kormányválság egyik lehetséges megoldási módjával. A vita arról folyt, hogyan ellensúlyozzák a KMP és a MSZDP egyre növekvő befolyását, hogyan védjék meg a polgárság érdekeit. E kérdésekre adott válaszok megosztották a kormányban lévő polgári pártokat.

1. A Függetlenségi- és 48-as Párt és a kormányalakítás

Erre az időre a Függetlenségi- és 48-as Párt jobb- és balszárnya közötti vita is elmergesedett. Ezt jól mutatta az is, ami 1919. január elsején a Zala megyei Függetlenségi- és 48-as Párt gyűlésén történt. E gyűlést már a polgári pártok tömörítése érdekében hívták össze. Annak elnöke gróf Battyhány Pál, volt képviselő megnyitó-

jában a polgári pártok tömörülésének szükségességét hangoztatva éles támadást intézett a kormány, különösen Karolyi Mihály miniszterelnök ellen. Elsősorban azt kifogásolta, hogy a kormány a polgári elemek rovására egyre nagyobb teret enged a polgári radikális és a szociáldemokrata irányzatnak.¹

A Függetlenségi- és 48-as Párton belüli ellentéteket tovább növelte a földreform kérdése. Az MSZDP december 26-án elfogadott javaslatai után az a kérdés izgatta a párt földbirtokosait, hogy megoldható-e a földreform a nagybirtok szocializálása nélkül. Ekkor már Buza Barnának elkészült a földbirtokreform-tervezete. Azt a Minisztertanács már 1918. december 31-én tárgyalni akarta, de a kommunista katonák felvonulásának ügyével kellett foglalkozni. Ezért, de mert a Függetlenségi- és 48-as Párt tagjai is követelték, 1919. január 3-án este Hock János elnökletével a párt választmányi ülésén megvitatták a földreform törvénytervezetét. Azon – többek között – megjelent Búza Barna földművelésügyi miniszter, Laehne Hugó, Baloghy Ernő, Juhász Nagy Sándor, Friedrich István és Pető Márton államtitkárok, valamint Lovász Márton. Először Búza Barna részletesen ismertette a másnapi minisztertanács előkerülő földbirtokreform törvényjavaslatot. Azután Laehne Hugó földművelésügyi államtitkár indítványára a párt választmánya a következő határozati javaslatot fogadta el a földreform törvénytervezetről:

- „1. A Károlyi-párt a magántulajdon elvének álláspontjára helyezkedik.
2. A föld megváltásának árát az 1913. évi forgalmi értékben kívánja megállapítani.
3. A földbirtok maximum legfeljebb 500 kat. hold lehet, azonban a tulajdonos nagykorú és kiskorú gyerekei is megtarthatnak legfeljebb 500 holdas birtokot. Amennyiben az 500 holdas maximum leszállítása válnék szükségessé, a tulajdonosnak joga lenne másutt 500 holdas birtokot szerezni.
4. A szőlőbirtok maximuma 50 hold.
5. A párt kívánja, mondja ki a törvény, hogy a parcellázott birtok 20 évig el nem idegeníthető és meg nem terhelhető.
6. Mondja ki a törvény a kisbirtok felosztásának, úgyszintén a halmozásának tilalmát.
7. Kívánja a párt, hogy a megváltásnál az egyenlő elbánás elve érvényesüljön.
8. Továbbá, hogy a megváltásnál érvényesüljön az a szempont, hogy a termelés folytonossága megóvassék.”

Farkasházy Tivadar indítványára e határozati javaslatot kiegészítették a következőkkel: 9. A Károlyi-párt kívánja, hogy a törvénybe kifejezetten bevéssék, hogy

¹ A Magyarország története, 1918–1919., 1919–1945. 164.; Balogh Sándor–Gergely Jenő–Izsák Lajos–Jakab Sándor–Pritz Pál–Romsics Ignác: i. m. 83. E kötetek helytelenül 1918. december végére teszik a Polgárszövetség megalakítását. *Világ*, 1919. január 2.

Magyarország minden nemzetiségi lakosa szintén részesedik a földosztásban. Farkas-házy javasolta még, hogy amint a minisztertanács elfogadja a törvénytervezetet, azt azonnal el kell terjeszteni a parasztság között, hogy véget vessenek annak a tévhit-nek, amely szerint majd ingyen fogják felosztani a földet. Ezzel is azt kívánta elérni, hogy a kormány hozza mindenki tudomására: „a földosztás megváltásos formában” történik és azt „meg kell fizetni.” Koltai Sándor indítványára a párt határozati javaslatát még kiegészítették azzal a ponttal, hogy az „új kisbirtokos a mezőgazdasági bir-toka mellé szőlőbirtokot is szerezhessen.” Visontai Soma, Létay Ernő és Fernbach Károly felszólalásai után Hock János a határozati javaslatot elfogadottnak jelentette ki. Felkérte Búza Barnát, hogy azt, mint a Függetlenségi- és 48-as Párt álláspontját a minisztertanácsban képviselje.²

A Függetlenségi- és 48-as Párt határozata tehát a magántulajdon és a megváltásos földreform elvei mellett kötelezte el magát. Elfogadta az 500 kat. hold birtokmaxi-mumot, de úgy, hogy lehetővé tette: a nagybirtokosok minden gyerekének marad-hasson még 500–500 hold földje. Ezzel egyrészt a párt nagybirtokos tagjait, más-részt általában a kormánnyal szembe forduló nagybirtokosokat kívánta megnyug-tatni. Ugyanakkor az 5–7.-ik követelésekkel az új birtokosokat kívánta megvédeni, a 9.-ik ponttal pedig a nemzetiségi lakosokat szeretne volna megnyerni magának.

Búza Barna 59 szakaszból álló törvénytervezetét január 4-én egész nap tárgyalta a Minisztertanács. Ennek részleteit nem tudjuk, mert jegyzőkönyve nem maradt meg. A sajtó pedig csak azt írta meg, hogy a minisztertanács csupán 16 szakaszt tár-gyalt le. Abból persze az is kiderült, hogy a minisztertanáccsal egy időben a Nemzeti Tanács pénzügyi szakbizottsága is értekezletet tartott, ahol a reform pénzügyi prob-lémait tárgyalták meg. Ezután Buza Barna miniszter – a Függetlenségi- és 48-as Párt földbirtokosainak megnyugtatóására – kijelentette: A kisajátítandó földek megváltása „méltányos becsérték alapján, az 1913. évi forgalmi érték szerint fog megtörténni.” Ennek megállapítása két fórum feladata lesz: az egyik a földosztást levezénylő és el-lenőrző Országos Birtokrendező Tanács. Ahhoz fordulhat majd a jogosult igénylők választmánya és a földbirtokos, ha egymás között nem tudnak megegyezni. A peres ügyek másik fóruma az illetékes törvényszék lesz, amely gyorsított eljárással és külön perrend szerint tárgyalja majd ezeket az ügyeket.³ A sajtó azt is megírta, hogy más-nap, 5-én a kormány folytatta e törvénytervezet tárgyalását, amikor a 28. szakaszig jutottak el. Ekkor azonban a bel- és külpolitikai bonyodalmak miatt ismét nem tudták folytatni a földreform-tervezet tárgyalását.⁴

² *Világ*, 1919. január 4. és a Pesti Hírlap, 1919. I. 4.

³ *Világ*, 1919. január 5.

⁴ *Világ*, 1919. január 7.

Ebben a helyzetben január 6-án Batthyány Tivadar levelet intézett Hock Jánoshoz, a párt elnökéhez. Ebben kifejtette álláspontját a földreformról. Elfogadta a párt 3-án hozott határozatát, de csak több kiegészítéssel. Ezek közül a legfontosabbak a következők voltak: Junktimot követelt a földreform és a vagyonadó között. Ez azt jelentette volna, hogy a földreformmal együtt kell tárgyalni a vagyonadót és azok összehangolásáról a kormány gondoskodjon. Ez az ingó- és ingatlan vagyonok azonos nagyságrendű, tehát a földbirtok és az ipari-kereskedelmi tőke arányosabb és igazságosabb megadóztatását eredményezte volna. Ám tovább késleltette volna a földreform megkezdését. Ennek ellenére Batthyány – álságosan – sürgette, hogy még 1919-ben kapják meg a földigénylők a földet. Ugyanakkor követelte, hogy a hitbizományok kiosztásáról a törvénytervezet ne rendelkezzen, hanem azokról majd csak a választások után összeülő nemzetgyűlés dönthessen.⁵ Mindezek jól bizonyítják a Függetlenségi- és 48-as Párt földbirtokosainak földbirtokreformtól való félelmeit és szándékait.⁶

A polgári pártok tömörítése és az MSZDP-vel való koalíciós együttműködés a Polgári Radikális Pártot is megosztotta. Jászi Oszkár, Szende Pál és elvbarátaik december végén továbbra is kiálltak azon nézeteik és addigi politikai gyakorlatuk mellett, hogy az MSZDP nélkül nem szabad kormányozni. Sőt! Egyetértettek a szociáldemokrata vezetők többségének azon törekvésével, hogy a párt megnövekedett létszámának és szervezeti erejének megfelelően növekedjen kormányzati befolyásuk. Ezzel az addig őket támogató nagy- és középpolgárság egy része már nem tudott és akart egyetérteni. Ezért ezek az erők, illetve az érdekeiket védők január elején elhagyták a Polgári Radikális Párt vezetőségét. Helyükre új vezetőket választottak. Ettől az időtől a mérsékelt polgári sajtóorgánumok is támadták Jászi Oszkár és radikális elvbarátaí nemzetiségi- és belpolitikáját. Mindezek a folyamatok további gyengítették e párt egyébként sem erős szervezettségét.⁷

A kormányban követendő módszerek és a kommunisták elleni fellépés megosztották az MSZDP sorait is. Ezzel szemben a kormányon kívüli polgári pártok ekkorra már szervezetileg megerősödtek, és jelentős tömegbázist szerveztek maguknak. A belpolitikai erőviszonyok alakulása természetesen szoros kapcsolatban volt a kül- illetve a katonapolitikai helyzet alakulásával: 1919. január elejére a román királyi hadsereg elfoglalta Erdély nagy részét, a csehek pedig a Duna–Ipoly–Ungvár vonaláig nyomultak előre. Németországban január elején polgárháború dúlt: Berlinben és más nagyvárosokban kirobbant a Spartacus-felkelés. Az antanthatalmak továbbra sem ismerték el a Károly-kormányt. Mindezekért és a gazdasági, illetve főleg a szo-

⁵ Uo.

⁶ *A Késgazda*, 1919. január 19. 1.

⁷ Pesti Hírlap, 1919. I. 4. és 5.

ciális helyzet jelentős romlása miatt nőtt a tömegek elégedetlensége a kormánnyal szemben.

A kül- és belpolitikai helyzet ilyen alakulása nehezítette a kormányválság megoldását. Január 6-án Károlyi Mihály miniszterelnök lázas beteg volt és csak ágyában tudta fogadni Garami Ernő, Kunfi Zsigmond és Böhm Vilmos MSZDP vezetőket. Aztán Jászival és Szende Pállal, majd Nagy Vincével tanácskozott. Ekkor már az volt a kérdés, hogy „baloldali polgári kormányzat” alakuljon-e és mely pártok vennének abban részt. A másik változat szerint pedig, hogy Lovászy Márton vegye-e át a kormányzást a 6-án este megalakult Polgárszövetségre támaszkodva. Aznap éjszaka 11-kor Karolyi hívására Lovászy meg is jelent nála és éjfél utánig tárgyaltak. Távozása után diplomatikusan azt nyilatkozta: „Teljes egyetértésben és összhangban a miniszterelnök úrral folytak le a tárgyalások. Változás egyelőre a kormány helyzetében és összetételében nincs.” Lovászy távozása után Károlyi ágyából felkelt és átment a szomszéd szobában várakozó miniszterekhez.

E nehéz helyzetben január 7-én Károlyi arra kérte az MSZDP vezetőségét, hogy továbbra is támogassák az addigi koalíciós kormányt. A szociáldemokrata pártban azonban addigra már három álláspont alakult ki: a baloldal a kormányzás átvételét, a centrum a koalícióban való nagyobb súly biztosítását, a mérsékelt jobboldal a kormányból való kilépést javasolta. A 8-án összeülő *Munkástanács* – nagy vita után – Kunfi Zsigmond javaslatára *a koalíciós kormányzás mellett döntött*, de a szociáldemokrata párt tényleges hatalmi súlyának megfelelően, a meglévő két miniszteri tárca mellé még a két legfontosabbat, a bel- és a hadügyit is követelte.⁸

Végül is a kormányválságot a következőképpen oldották meg: Károlyi Mihály január 11-én lemondott miniszterelnökségéről, a Nemzeti Tanács pedig azonnal megválasztotta ideiglenes köztársasági elnöknek. Ezzel egy időben a miniszterek is benyújtották a lemondásukat. Így Károlyi, mint államfő oldhatta meg a kormányválságot anélkül, hogy az addigi pártmegállapodásokra tekintettel kellett volna lennie. Ebben a helyzetben Károlyi még 11-én a hozzá és a szociáldemokrata vezetők-höz közel álló volt igazságügyi minisztert, Berinkey Dénest kérte fel miniszterelnöknek; 12-én pedig megkezdődtek a kormányalakítási tárgyalások: Károlyi délelőtt fogadta Batthyány Tivadart, majd Kunfit és Rónai Zoltánt, délután pedig Jászi Oszkárt, őrgróf Pallavicini Györgyöt és Nagyatadi Szabó Istvánt, a Kisgazda- és Földművespárt vezetőit.⁹

Mit képviselhetek a Kisgazdapárt vezetői e megbeszélésen? Ezt *A Kisgazda*, „*Új kormány alakítása elé*” című cikke érzékelteti. A súlyos bel- és külpolitikai helyzet miatt e párt vezetői szükségesnek tartották, hogy a „kormányban az összes polgári pár-

⁸ Balogh Sándor–Gergely Jenő–Izsák Lajos–Jakab Sándor–Pritz Pál–Romsics Ignác: i. m. 84.

⁹ *Világ*, 1919. január 14–15.

tok képviselve legyenek”. Igényelték: az új kormány az „egész nemzetben gyökerezék,” és hogy az egyes társadalmi rétegek „osztályuralmi törekvéseit a kormány tagjai ne támogassák”, mert ez veszedelmet hozhat a nemzetre és az országra. „A nemzetnek belső békére, személy- és vagyónbiztonságra van elsősorban szüksége” – írták – a termelőmunka szorgalmas végzéséhez.¹⁰ E cikk szerint „az ország szocializálása nem haladhat továbbra is olyan ugrásszerűen, mint eddig történt, mert már most is szembetalálja magát olyan erős áramlatokkal, amelyek a szocialista diktatúrát nemcsak helytelenítik, hanem az ellen a legélesebben szervezkednek is. A Kisgazdapárt tehát csak olyan kormányt támogathat, amely számol a reális helyzettel és semmiben sem akar elébe vágni a nemzetgyűlés alkotmányozó jogainak.”¹¹

A kormányalakító tárgyalásokon lényegében a többi polgári párt vezetői is hasonló álláspontot képviseltek. Ehhez hozzátették: ha a szociáldemokrata párt még megkapja a bel- és hadügyi tárcát is, akkor ők „nem hajlandók statisztálni a szocialista diktatúrának”, mert nem akarják így vállalni a felelősséget.¹² Január 13-án este Károlyi tájékoztatta a minisztereket a különböző pártok vezetőivel folytatott tanácskozásairól. Itt az a kívánság domborodott ki, hogy „fenn kell tartani a koalíciós kormányzást.” Károlyi – a külpolitikai helyzet miatt – szintén e mellett foglalt állást. Az értekezleten felajánlották a szociáldemokratáknak a hadügyi, a kereskedelmi, a népjóléti és a közoktatási tárcát. A szociáldemokraták vezetői azonban kijelentették, hogy a Munkástanács határozata nélkül ők nem dönthetnek. Jászi Oszkár viszont bejelentette: az új kormányban nem vállal miniszterséget.¹³

Így a kormányválság 14-én még nem oldódott meg. Ezért Károlyi kihallgatáson fogadta Laehne Hugó földművelésügyi államtitkárt, majd Vámbéry Rusztemet és dr. Székely Imrét, a Radikális Párt alelnökeit együttesen, aztán a keresztényszocialista dr. Zboray Miklóst és a demokrata Ugron Gábort, és végül Szemző Ernőt, a Kisgazdapárt igazgatóját is. E kihallgatásokon valószínűleg a kormány további kiszélesítéséről lehetett szó. E megbeszélések azonban informálisak voltak, tehát azokról a tárgyaló személyek nem nyilatkozhattak.¹⁴

A Munkástanács végül elfogadta az MSZDP-nek felajánlott kompromisszumot. Így január 18.-án a Berinkey-kormány megalakulhatott. A szociáldemokraták négy miniszteri tárcát kaptak: a kereskedelmet (Garami Ernő), a hadügyit (Böhm Vilmos), a szerveződő munkaügyi és népjóléti (Peidl Gyula) és a közoktatásügyit (Kunfi Zsigmond). Így az MSZDP centruma jelentősen megerősítette pozícióját

¹⁰ *A Kisgazda*, 1919. január 19. 3.

¹¹ Uo.

¹² Uo. 1919. január 19.2.

¹³ Magyarország, 1919. január 1.

¹⁴ *Világ*, 1919. január 15.

a kormányban, a kommunistákkal szimpatizáló balszárny képviselői azonban nem kerültek be. A Függetlenségi- és 48-as Pártot Berinkey mellett még három miniszter képviselte. A ő helyére Juhász Nagy Sándor volt közoktatásügyi államtitkár lépett elő igazságügyi miniszterré. Belügyminiszter Nagy Vince maradt és csak az államtitkára lett szociáldemokrata. Buza Barna földművelésügyi miniszter maradt. Ők mindannyian a Függetlenségi- és 48-as Párt liberális tagjai voltak és Károlyi bizalmas emberei. Jászi kiválása után a Polgári Radikális Pártot már csak Szende Pál képviselte, mint pénzügyminiszter, a Kisgazda- és Földművespártot pedig Nagyatádi Szabó István, mint tárca nélküli miniszter. Neki a földbirtokreform megvalósításánál ígértek fontos szerepet és hogy kinevezik az Országos Közélelmezési Hivatal elnökévé. Így tehát a Berinkey-kormány négypárti koalícióra támaszkodhatott, ezáltal annak kispolgári demokrata jellege megerősödött.¹⁵

Nagyatádi Szabó az egyesült párt előzetes megkerdezése nélkül vállalta a miniszterséget és tudta, hogy ez a földművespártiak körében „nagyon is vegyes érzéseket fog kelteni”. Ezért a miniszteri tárca elvállalásának okairól *nyílt levélben tájékoztatta a párt tagjait*. Ebből kiderül, hogy Károlyi Mihály köztársasági elnök hívta a kormányba. Az ország nagy területeinek megszállása, a megélhetési nehézségek, a polgárháború veszélye mellett – írta – „lábra kapott a munka nélkül való megélhetés elve, esztelen és határtalan követeléseket támasztanak az állam, a közvagyon ellen, úgy, hogy mérföldes léptekkel haladunk az államcsőd felé és a legbecsületesebb, a legnagyobb szorgalommal és nélkülözések árán szerzett jogos kis tulajdon is pusztulásra van szánva.”

Ezért „erőm, képességem, eddig szerzett politikai becsületem teljes súlyával odaállok menteni, segíteni és újjáteremteni szerencsétlen hazánkat”. Szerepvállalása másik okának említette, hogy a kormány a parlament ellenőrzése nélkül dolgozik, ezért nem mulasztja el a lehetőségét, annak közvetlen befolyásolására a parasztság érdekében. Harmadik okként azt írta, hogy a „*földreform kérdése még megoldatlan... ezeket a kérdéseket tovább megoldatlanul hagyni nem lehet*. De katasztrófába vinni sem, mint az más országokban történt a közelmúltban (Szovjet-Oroszországra és Bulgáriára gondolt – S. J.), hanem az igazságosságot, a célszerűséget, a lehetőséget kell keresnünk és nem az ok nélküli szélsőséget, mert az csak a termelés anarchiájához vinné az országot.” Ő már tíz éve követelte a parlamentben is a földreformot – írta – és a legszomorúbbnak tartotta, hogy „most éppen a legziláltabb viszonyok között *hívatam meg arra, hogy a földbirtokpolitika kérdéseit megoldani segítsen*”.

E munkához kérte a parasztság minden rétegének segítségét: „A terjedő felforgató, pusztító, vad eszmék (itt elsősorban a kommunista eszmékre utal – S. J.) elől zárjátok el a lelketeket: pusztítással újjáépíteni ezt az országot nem lehet.” Úgy látta,

¹⁵ Hajdu: 169–171.

az új kormány a nép kormánya, amelyben a polgárság, a munkásság és a parasztság van képviselve. Ezért „a forradalom munkája befejeződött, ez a kormány a nemzeti újjáalkotó munka kormánya kell hogy legyen,” a dolgozó nép álljon mögé, mert csak ez hozhatja meg az országnak is elfogadható békét. Bejelentette: a kormányban együtt dolgozik a szociáldemokrata miniszterekkel. *„Feljűk nyújtom dolgozni akaró karomat, hogy megalkossuk az igazi demokratikus magyar népköztársaságot,- írta – de úgy, hogy minden osztály, társadalmi réteg egyenlő jogokkal igazságosan élhessen, békében, megelégedésben. Ne törekedjék egyik osztály sem egyeduralomra.”* E sorokból a szociáldemokrata párttal való együttműködési készség sugárzik. Ezt fontos kiemelni, mert ettől az időtől kezdve 1919. március 21.-ig ez lesz a jellemző a parasztpolitikus és a Kisgazdapárt politikájára is. Ez pedig utat nyithatott egy szélesebb munkás-paraszt demokratikus együttműködés megvalósításához. Nagyatádi Szabó tudta, hogy nehéz munkára vállalkozott! Levele végén kijelentette: „Engem nem a méltóság, nem a tekintélyhajhászás visz a miniszterséghez, s ha azt fogom látni, hogy meggyőződésem, elveim és becsületemhez híven nem dolgozhatom, úgy a kormányzásból haladék nélkül kilépek.”¹⁶

A Kisgazda- és Földművespárt agrárdemokrata szárnya természetesen örömmel fogadta vezére miniszterségét, aki annak vállalását velük valószínűleg meg is beszélte. E csoport nevében Berki Gyula volt képviselő *méltatta a parasztpolitikus 11 éve végzett politikai munkáját a parasztság öntudatra ébresztésében és szervezésében, érdekeinek védelmében és főleg a földreform követelésében. Ő azért lehetett miniszter, – írta – mert a történelem igazolta „régén hirdetett elveit és politikájának életképességét... Mert a kormány érezte, hogy a nagy falusi tömegek bizalmára csak úgy támaszkodhatik, ha Szabó Istvánt kebeléhez veszi föl.”* Hangsúlyozta, hogy a belső rend és a termelés folytonosságának megszilárdításán túl azért is vállalkozott a miniszterségre, mert az antanthatalmak bizalmát csak úgy lehetett remélni, ha a kormány a nép minden rétegeire támaszkodik. Felszólította a falu egész népét, hogy ne tétovázzon, kövesse a parasztpolitikust a kormány támogatásában.¹⁷ Ezek az adatok bizonyítják az eddigi szakirodalom azon állításait, hogy Nagyatádi egyrészt azért kapott miniszteri tárcát, hogy *kiszélesedjék a kormány szűk paraszti, falusi bázisa*. Másrészt, hogy legyen, aki *sietteti a földreform végrehajtását*, amire a parasztság elkeseredése és az erre épülő forradalmi agitáció leszerelése miatt volt elsősorban szükség.¹⁸

A Földművespárt vezetői azonban nem értettek egyet azzal, hogy az egyesült párt elnökeként miniszterséget vállalt a Berinkey-kormányban. Ennek egyrészt az lehetett az oka, hogy Pallavicini nem került be a kormányba, akit nyilván elsősorban a szociál-

¹⁶ *A Kisgazda*, 1919. január 26. 1.

¹⁷ Uo.

¹⁸ Mérei: 117.

demokraták nem fogadtak el koalíciós partnernek. Másrészt a kormányválság idején nekik az volt a véleményük, hogy a pártnak nem szabad felelősséget vállalni a kormányzásból mindaddig, amíg az ország akarata a nemzetgyűlési választásokon – minden erőszaktól mentesen – szabadon meg nem nyilatkozik.¹⁹ Ebben a véleményben egyrészt az óvatos kivárás politikája nyilvánult meg, amelynek alapja, hogy az antanthatalmak még mindig nem ismerték el a kormányt. Másrészt, és ez valószínűleg fontosabb volt, a politikusok nem akartak együttműködni a szociáldemokrata és a radikális párttal. Mindezek miatt *Meskó Pál, a Kisgazda- és a Földművespárt egyik alelnöke*, aki az agráriusok kulcsembere volt, *lemondott* tisztségéről.

1919. január 12-én – valószínűleg kormánytámogatással – induló *Szántó-Vető* című agrárdemokrata mezőgazdasági és politikai hetilap (felelős szerkesztője Karácsonyi Gyula) a párton belüli küzdelemről a következőket írta: a Földművespárttal egyidejűleg sikerült befurakodnia a Kisgazdapartba „néhány mágnás földbirtokosnak is, akik most azon dolgoznak, hogy a vezetést, a hatalmat a kezükbe ragadják”. Ez ellen a leghatározottabban tiltakoztak. Követelték, hogy a parasztság „érdekei kerüljenek ki győztesen a reakciós mágnások által indított küzdelemből. A vezetőség ne engedjen; ha kell, váljon ki a pártból a Földművespárt, csinálják vissza a csatlakozást. Ha kell, legyen inkább harc, de a földműves nép érdekeit egy körömfeketényivel sem engedjük megrövidíteni.”²⁰

Az egyesült párton belüli küzdelem azonban egyelőre nem vezetett szakításhoz. A földművespártiakból ekkor csak Meskó Pál vált ki a vezetésből. A többiek maradtak, természetesen abban a reményben, hogy a pártban pozícióhoz jutnak, és érvényesíteni tudják befolyásukat a gazdagparasztok és a középbirtokosok érdekében.

¹⁹ *A Barázda*, 1919. január 18. 2.

²⁰ *Szántó-Vető*, 1919. január 26. 5–6.